

Rozmiestnenie obyvateľstva vo svete

Pojem **obyvateľstvo** označuje **celkový počet ľudí, ktorí žijú na istom území**.

Rozmiestnenie obyvateľstva označuje ako ľudia osídlili istú oblasť. Mierka územia môže byť miestna, regionálna či globálna.

• Kde sú všetci ľudia?

Rozmiestnenie obyvateľstva na svete je veľmi nerovnomerné. Napríklad:

- takmer dvaja z piatich ľudí žijú v Číne alebo Indii
- tieto dve krajiny nezaberajú ani len desať percent celkovej plochy sveta.

Niektoré oblasti sú husto zaľudnené (plné ľudí), zatiaľ čo iné sú riedko osídlené (málo ľudí).

Jeden zo spôsobov, ktorým môžeme **zmerať** rozmiestnenie obyvateľstva, je výpočet **hustoty zaľudnenia** istej oblasti. Hustota zaľudnenia predstavuje priemerný počet ľudí, ktorí žijú na kilometri štvorcovom.

$$\text{Hustota zaľudnenia} = \text{Celkový počet obyvateľstva} : \text{Celková plocha (km}^2\text{)}$$

• Faktory ovplyvňujúce rozmiestnenie a hustotu obyvateľstva:

- fyzické faktory, akými sú napríklad podnebie, reliéf, vegetácia a pôda
- spoločenské faktory, napr. pomer mestského a vidieckeho obyvateľstva
- ekonomické faktory, napr. zdroje a rozsah industrializácie
- technologické a historické faktory
- politické faktory, napr. stratégia vlády pre kontrolu pôrodnosti.

• Nárast svetového obyvateľstva

Počet svetového obyvateľstva rýchlo narastá. Každým dňom sa svetové obyvateľstvo zvýši o 225 000, čo je vyše 82 miliónov ľudí ročne. Rýchly rast obyvateľstva je pomerne novým trendom. Na začiatku 19. storočia sa zvýšil počet svetového obyvateľstva na jednu miliardu a v súčasnosti sa toto číslo pohybuje okolo 6 miliárd a viac.

Rast obyvateľstva bude pokračovať aj v tomto storočí. Posledné odhady naznačujú, že do roku 2050 sa rast svetového obyvateľstva zastaví niekde pri 8 a 12 miliárdach.

Od roku 1950 sme zaznamenali obrovský nárast svetového obyvateľstva v chudobných krajinách. Tento trend bude pokračovať aj v budúcnosti. Rýchly rast svetového obyvateľstva sa volá **populačná explózia**.

• Ako narastá počet obyvateľov?

Nárast či pokles obyvateľstva v rámci štátu, mesta alebo regiónu určíme nasledovne:

$$\text{Počet živonarodených} - \text{počet úmrtí} \pm \text{migračné saldo.}$$

Z globálneho merítka obyvateľstvo narastá, keď počet narodených prevýši počet úmrtí.

Zvyčajne uvádzame počet živonarodených a úmrtí na 1000 ľudí. Počet živonarodených na 1000 ľudí nazývame **hrubou mierou pôrodnosti** a počet úmrtí na 1000 ľudí sa nazýva **hrubá miera úmrtnosti**.

Rozdiel medzi mierou pôrodnosti a úmrtnosti istej krajiny sa volá **prirodzený prírastok obyvateľstva**.

St'ahovanie (migrácia) – pohyb ľudí do a z istej krajiny.

Dôležitými vplyvmi na rast obyvateľstva sú ekonomický rozvoj, sociálne, náboženské, politické a environmentálne faktory, rozhodnutie založiť si rodinu a používanie antikoncepcie.

V mnohých krajinách prebieha každých desať rokov **sčítanie obyvateľstva**. Sčítanie obyvateľstva poskytuje užitočné informácie pre spoločenské a ekonomické plánovanie.

Pôrodnosť je vyššia v menej rozvinutých krajinách, napr. v Bangladéši a Indii pretože:

- deti sa využívajú ako pracovná sila na rodinných hospodárstvach – neexistuje tu starobný dôchodok, takže deti zabezpečujú starobný dôchodok
- veľké rodiny sa pokladajú za znak mužnosti manžela
- od dievčat sa očakáva, že sa vydajú v mladom veku, aby mohli porodiť veľa detí
- od žien sa očakáva, že zostanú doma a budú vychovávať rodinu. Ženy majú obmedzené vzdelanie a o kontrole pôrodnosti nič nevedia.
- niektoré náboženstvá nesúhlasia s antikoncepciou
- vysoká miera detskej úmrtnosti podnecuje, aby veľké rodiny zabezpečili, že niektoré deti prežijú.

Pôrodnosť je nižšia vo vyspelých krajinách, akými sú napríklad Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska, Švédsko či Nemecko pretože:

- ľudia sa sobášia neskôr a ženy sú vzdelané a rodinu si zakladajú neskôr, aby sa mohli najskôr venovať kariére
- vysoké životné náklady zvyšujú aj náklady na deti
- sú dostupné antikoncepčné tabletky a funguje kontrola pôrodnosti.

Úmrtnosť je nižšia vo vyspelých krajinách a v rozvojových krajinách klesá pretože:

- je dostupná lepšia zdravotná a lekárska starostlivosť
- neustále dochádza k objavom liečiv na choroby, akými sú napríklad rakovina, malária a cholera
- ľudia majú lepšie vedomosti o hygiene
- nájdeme tu čistejšie zásoby vody a sanitárnych zariadení
- za vyššie príjmy si ľudia môžu kúpiť kvalitné potraviny, zabezpečiť slušnú úroveň bývania a vykurovania.

● Štruktúra obyvateľstva a zmeny

Štruktúra obyvateľstva ukazuje rozdelenie obyvateľstva istého územia na mužov a ženy rôznych vekových kategórií.

Vekové pyramídy sa využívajú na zobrazenie štruktúry obyvateľstva. Vekové pyramídy môžeme vytvoriť pre celú krajinu jednotlivých sídiel (miest či dedín).

Vekovo-pohlavná štruktúra

Vekovo-pohlavná štruktúra obyvateľstva môže byť znázornená osobitým druhom grafu, ktorý voláme **veková pyramída**.

Tvar vekovej pyramídy nám poskytuje informácie o pôrodnosti, úmrtnosti a priemernej dĺžke života v štáte alebo jeho časti. Priemerná dĺžka života označuje ako dlho môže človek očakávať, že bude v priemere žiť.

Tri zložky, ktoré ovplyvňujú tvar každej vekovej pyramídy sú pôrodnosť, úmrtnosť a **migrácia**.

Z národného hľadiska je zvyčajne najdôležitejšia pôrodnosť a úmrtnosť, ale na vekové pyramídy menších oblastí, ako napríklad miest a regiónov, môže silne vplyvať aj migrácia.

Ak porovnáme vekové pyramídy rozvojových a vyspelých krajín, zistíme, že sú medzi nimi veľké rozdiely.

Vekové pyramídy nám navyše poskytujú informácie o závislých osobách, ktoré žijú v istej oblasti. Medzi mladé závislé osoby patria deti mladšie ako 15 rokov, ktoré stále vyživujú ich rodiny. Staršie závislé osoby sú také, ktoré dovŕšili alebo prekročili vek 65 rokov a už nepracujú. Obe skupiny sú závislé od ekonomicky činného obyvateľstva (t. j. ľudí, ktorí sú v produktívnom veku).

● Aké problémy so sebou prinášajú zmeny v obyvateľstve?

Zmeny v rozmere vekovej štruktúry obyvateľstva často vedú k vážnym problémom. Vo väčšine rozvojových krajín je veľkým problémom už samotná miera rastu obyvateľstva. Počet obyvateľstva sa neustále zvyšuje a vláda nedokáže uspokojiť ani tie najzákladnejšie potreby, ako je napríklad potreba potravín a vody. Väčšina vlád si uvedomuje potrebu spomaliť rast obyvateľstva, ale len máloktorá vláda dokáže s týmto problémom niečo urobiť. Zmeny vo vekovej štruktúre často vedú k problému vekovej závislosti. Deti a dôchodcovia sú závislí na ekonomickej podpore dospelého produktívneho obyvateľstva. Ak sa percento detí alebo dôchodcov zvýši, je potrebné nájsť viac zdrojov, ktoré by pokryli náklady na školstvo, zdravotnú starostlivosť, dôchodky a podobne. Dôsledok zvyšujúcej sa vekovej závislosti sa dotýka rovnako bohatých ako aj chudobných.

● Svetové obyvateľstvo starne

Vyššia životná úroveň a lepšia zdravotná starostlivosť vedú k tomu, že ľudia sa dožívajú vyššieho veku. V Severnej Amerike, Európe a Oceánii prekročila priemerná dĺžka života 73 rokov a stále rýchlo narastá vo svete, ktorý sa ekonomicky rozvíja.

Do roku 2025 sa zvýši vek obyvateľstva každého piateho štátu na 65 alebo viac rokov. Toto tzv. "šedivenie" svetového obyvateľstva dosiahlo najpokročilejšie štádium v bohatších krajinách sveta. Starnutie spôsobuje problémy, pretože starí ľudia sú spotrebitelia a nie výrobcovia. Vo vyspelých krajinách zvyšuje narastajúci počet starých ľudí náklady na štátne dôchodky. Starí ľudia majú vysoké nároky na lekárske služby a veľmi starí ľudia (vo veku 80 a viac rokov) často potrebujú drahú opatrovateľskú starostlivosť.

Problém starnutia vo vyspelých krajinách sa tiež spája s klesajúcou pôrodnosťou. Počet starých ľudí narastá, ale počet pracujúcich dospelých zostáva rovnaký či dokonca klesá. Uvedme si Japonsko ako príklad. Za uplynulých dvadsať rokov sa v Japonsku nenarodil dostatočný počet detí, ktoré by nahradili generáciu svojich rodičov.

Návrhy riešení tohoto problému:

- Zvýšiť pracovnú silu buď podporovaním prisťahovalectva mladých dospelých ľudí z chudobnejších krajín alebo odovzdávaním finančných odmien párom, ktoré majú viac detí.
- Zvýšiť dôchodkový vek tak, aby starí ľudia naďalej pracovali a platili dane a tým dostávali dôchodok kratšiu dobu.
- Prinútiť tých, ktorí pracujú, aby platili vyššie dane.
- Zrušiť štátne dôchodky a primäť ľudí, aby si platili na vlastný dôchodok.

Vocabulary to the Article

distribution	rozloženie, rozmiestnenie, delenie
spread	rozložiť, rozdeliť, rozmiestniť, rozprestierať (sa), roztrúsiť
account for	predstavovať, zaberáť
densely	husto
crowded	plný ľudí, napchaný ľuďmi
sparsely	riedko
include	zahŕňať
factor	faktor, koeficient, zložka, prvok
relief	
vegetation	rastlinstvo, vegetácia
soil	pôda
proportion	podiel, pomer, percento, rozsah
urban	mestský
rural	vidiecky, dedinský
policy	stratégia, politika
birth control	kontrola pôrodnosti, antikoncepcia
growth	nárast
comparatively	pomerne
recent	nedávny, súčasný, čerstvý, nový
the latest	najnovší, posledný, najneskôr
suggest	navrhovať, naznačovať, poukazovať na, upozorniť
state	udávať, uvádzať, konštatovať, oznámiť
crude birth rate	hrubá miera pôrodnosti, nativita, natalita
acceptance	akceptácia, prijatie, súhlas, schválenie
census	sčítanie, súpis
less economically developed countries	menej rozvinuté krajiny (<i>dnes</i> : rozvojové krajiny)
provide	zabezpečiť, zaobstaráť, poskytovať, zariadiť
farm	farma, gazdovstvo, hospodárstvo, chov, statok
old age pension	starobný dôchodok
approve of	schvaľovať, súhlasiť s
encourage	povzbudzovať, podporovať, podnecovať, doporučovať
more economically developed countries	vyspelé krajiny
cost of living	životné náklady
cure	liek, liečivo
cancer	rakovina
sanitary facilities	sanitárne/sanitné zariadenia
population pyramid	veková pyramída
settlement	osídlenie, sídlisko, sídlo, osada
life expectancy	priemerná dĺžka života
dependant	závislá osoba, vyživovaná osoba, rodinný príslušník
meet needs	uspokojiť potreby
ageing	starnutie, starnúci
decline	pokles, klesať, znižovať sa
propose	navrhnúť, zamýšľať
tax	daň
abolish	zrušiť, odstrániť, anulovať